

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНИХ, ПРИВАТНИХ І ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Родіонова Тетяна Андріївна

канд. екон. наук, доцент

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна, 65081

email: t.rodionova@onu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6752-5958>

Scopus Author ID: 57207941284

Пятков Артем Максимович

студент

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна, 65081

email: pyatkov.artiom@stud.onu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1669-2131>

На початку 90-х років істотну роль в банківській системі України починав грати приватний капітал, тоді як державний сектор був представлений лише 2 банками: «Ощадбанком» та «Укресімбанком». Проте після фінансової кризи 2008-2009 років кількість державних банків зростає. Станом на кінець 2019 року в Україні налічувалося 75 банків (з них 4 – державних та 35 – з іноземним капіталом). Предметом дослідження є фінансові показники діяльності державних, приватних і іноземних банків України. Мета цієї статті полягає у аналізі і порівнянні ефективності державних, приватних та іноземних банків України за період 2014-2019 років. Для досягнення мети дослідження використовуються кількісний підхід до дослідження, використовуючи аналіз фінансових коефіцієнтів, таких як чиста процентна маржа (NIM), середня рентабельність власного капіталу (ROAE), середня рентабельність активів (ROAA) та співвідношення витрат і доходів (CIR). Для проведення дослідження були обрані 4 державних, 4 найбільших іноземних та 2 приватних банки (за кількістю активів). Дослідження показало, що найбільшу частку чистих активів у банківській системі України займають державні банки, тоді як доля іноземних банків продовжувала скорочуватися, а доля приватних банків була найменшою у банківській системі. Проте найкращі показники чистої процентної маржі (NIM), середньої рентабельності власного капіталу (ROAE), середньої рентабельності активів (ROAA) та співвідношення витрат і доходів (CIR) за останні 3 роки продемонстрували іноземні банки. Слід відзначити, що державні банки змогли значно покращити свої результати в порівнянні з 2016 роком (зокрема це стосується «ПриватБанку»). Щоб підвищити свою ефективність державні банки повинні позбутися від неробочих кредитів (наразі понад 63% їх кредитного портфеля визнається неефективними (403 млрд грн)). Також запрошення іноземних інвесторів до капіталу державних банків може покращити діяльність банків та забезпечити значні додаткові надходження до бюджету (від 15 до 40 млрд грн), що може істотно вплинути на їх дохідну частину.

Ключові слова: ефективність банківської системи, чиста процентна маржа, рентабельність власного капіталу, рентабельність активів, співвідношення витрат і доходу.

Постановка проблеми. Зростання фінансової глобалізації з 1990-х років призвело до значних змін у банківській системі багатьох країн світу. Як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються, частка іноземних банків значно збільшилася, тоді як частка державних банків зменшилась. Світова фінансова криза 2008-2009 рр. знову викликала суперечки щодо структури власності банківського сектору та його наслідків для фінансового посередництва. Деякі дослідники стверджували, що присутність іноземних інвесторів в економіках як розвинених, так і країн, що розвиваються, суттєво вплинула на поширення кризи. Водночас країни, в яких державні банки

відіграють значну роль, змогли швидше оговтатися від наслідків кризи.

Основним аргументом на користь існування державних банків є те, що вони можуть сприяти розвитку певних секторів чи регіонів, які не обслуговувалися б приватними банками. Вони виконують функції, які не виконують приватними банками: вони забезпечують фінансування проектів, які приносять користь решті економіки, і надають антициклічне кредитування (чим слабша економіка, тим суттєвіше кредитування). Але державні банки через очевидну участь держави в їх управлінні найчастіше виконують вказівки уряду. Як результат, участь уряду в банківській системі

може послабити фінансову дисципліну, дозволяючи державному сектору отримати доступ до фінансування, яке вони не отримуватимуть з інших джерел. Деякі економісти та політики стверджують, що державна власність на банки необхідна для стимулювання фінансового розвитку та стимулювання економічного зростання. Інші стверджують протилежне і стверджують, що державна власність на банки стримує фінансовий розвиток та гальмує економічне зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Г. Набі та ін. (2019) вимірювали та порівнювали результати діяльності державних комерційних банків, звичайних приватних комерційних банків та ісламських комерційних банків, що діють у Бангладеші протягом 2009-2014 років, використовуючи аналіз покриття даних (DEA). Вони використовують вибірку з 19 комерційних банків, включаючи чотири державні банки, десять звичайних приватних комерційних банків та п'ять ісламських комерційних банків. У статті показано, що середні показники технічної ефективності державних банків, звичайних приватних банків та ісламських банків складають відповідно 0,8592, 0,9419 та 0,9569. Це означає, що державні банки є найбільш неефективними - 14,08%, за ними йдуть звичайні приватні комерційні банки (5,81%) та ісламські банки (4,42%) [1].

В. Текатель та Б. Нуребо (2019) дослідили вплив структури власності на фінансові показники комерційних банків Ефіопії. Фінансові результати діяльності державних комерційних банків порівнювались з приватними комерційними банками Ефіопії на основі ключових заходів щодо фінансової діяльності. Для досягнення поставленої мети дослідження вони застосовували кількісний підхід до дослідження, використовуючи аналіз фінансових коефіцієнтів. Були проаналізовані

дані аудиту фінансової звітності 15 комерційних банків, що охоплюють період 2011-2017 років. Результат показав, що рентабельність інвестицій банків державного сектору була вищою, ніж у приватних банків, але загальна ефективність роботи державних банків не спостерігалася надійною, оскільки інші фінансові коефіцієнти, включаючи ROA та NIM, більшості приватних банків були значно вищі [2].

Формулювання цілей статті. Дослідити прибутковість та ефективність окремих категорій банків (державних, приватних та іноземних) та порівняти, яка категорія банків є більш фінансово стабільною та ефективною.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після розпаду Радянського Союзу в банківській системі України все більшу роль почав грати приватний капітал. Станом на кінець 1995 року в країні налічувалося 230 банків, з яких тільки два були державними: Державний ощадний банк України (Ощадбанк) і Державний експортно-імпорتنний банк України (Укресімбанк). Ощадбанк став правонаступником Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України в 1991 році. Укресімбанк був заснований урядом як банк розвитку. У завдання банку входить підтримка експортноорієнтованих та імпортозамінних галузей, стимулювання зовнішньої торгівлі, а також виконання функцій фінансового агента уряд [3].

Кількість державних банків в Україні зростає після фінансової кризи 2008-2009 років, в результаті якої 12 банків були виведені з бізнесу, а три банки націоналізовані, щоб уникнути більш негативного впливу на банківську систему. Так, у 2008-09 роках Укргазбанк, Родовід Банк і Банк Київ стали державними.

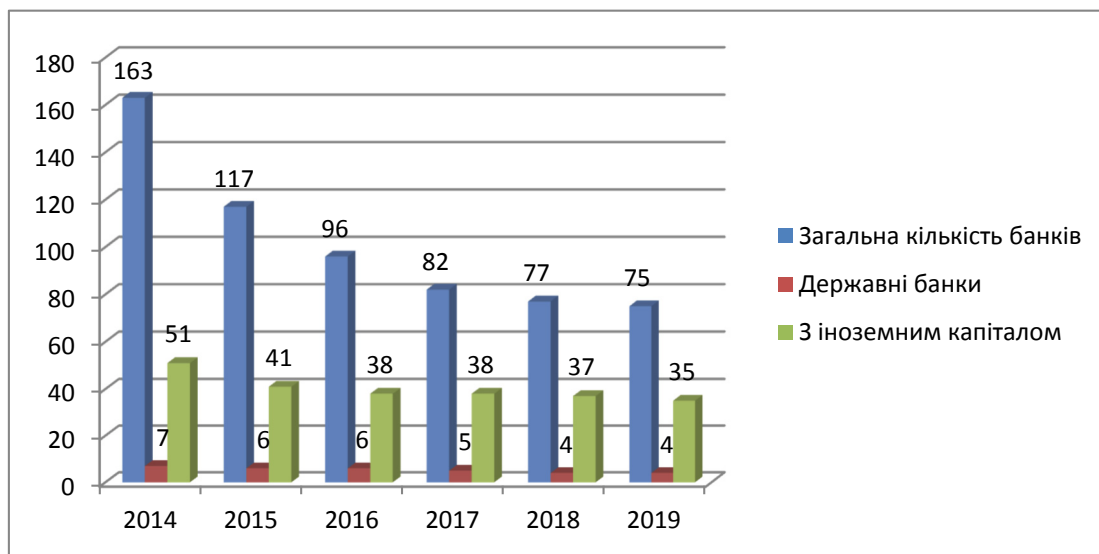

Рис. 1. Загальна кількість банків в Україні в період 2014-2019 років*

*Складено авторами за матеріалами: [4]

Загальна кількість банків (зокрема і державних) помітно зменшилася починаючи з 2014 року (рис. 1). Причиною послужили економічна криза, втрата активів на непідконтрольних територіях та політика НБУ щодо посилення банківського нагляду. Найбільше скорочення відбулося в період 2014-2018, коли загальна кількість банків зменшилася майже в 2 рази (кількість державних банків також скоротилася до 4). У 2016 році державний Український банк реконструкції та розвитку, спочатку заснований «для фінансової підтримки інвестиційних проектів», був проданий китайським інвесторам, Родовід Банк був виведений з ринку та Банк Київ був ліквідований у 2019 році.

Станом на кінець 2019 року в Україні налічувалося 75 банків (з них 4 – державних). Кількість платоспроможних банків зменшилася на два, оскільки акціонерна компанія «Вернум банк» відмовилася від ліцензії і стала фінансовою компанією, а акціонерне товариство «Укрсоцбанк» було об'єднано в акціонерне товариство «Альфа-банк» за спрощеною процедурою [7].

Аналізуючи розподіл чистих активів за групами банків (рис. 2), можна зробити висновки, що найбільшу частку чистих активів у банківській системі України у 2014 році займали іноземні та приватні банки. В період 2015-2016 років тенденція змінилася: помітно

скоротилися активи приватних банків (через наслідки кризи) та частка держави в загальних активах банківської системи значно збільшилася (з 22,1% у 2015 році до 51,4% у 2016 році) після націоналізації ПриватБанку. Причинами націоналізації найбільш важливого для системи банку «Приватбанку» стали невдача програми капіталізації (148 млрд грн на кінець 2016 року) та заборгованість з рефінансування боргу (14 млрд грн) банком [5]. «ПриватБанк» утримував 20% української банківської системи до націоналізації. З цієї причини націоналізація «Приватбанку» спричинила найбільш фундаментальні структурні зміни у власності. Завдяки цим діям Національного банку України та Уряду державні банки, починаючи з 2016 року, займають значну частку в національній банківській системі.

З одного боку, державні банки мають найвищий рівень довіри інвесторів. Під час кризи державні банки відігравали позитивну роль «тихої гавані» для окремих вкладників. З іншого, найвищі кредитні ризики зосереджені саме в державних банках. Міністерство фінансів оцінює портфель неробочих активів державних банків у 403 млрд грн [9]. Рівень неефективних позик в «Ощадбанку» та «Укрексімбанку» становить 64% та 65% (для порівняння - рівень неподаткових позик у приватних банках становить 43%). Частка неподатних позик у «Приватбанку» навіть вище - 83% [5].

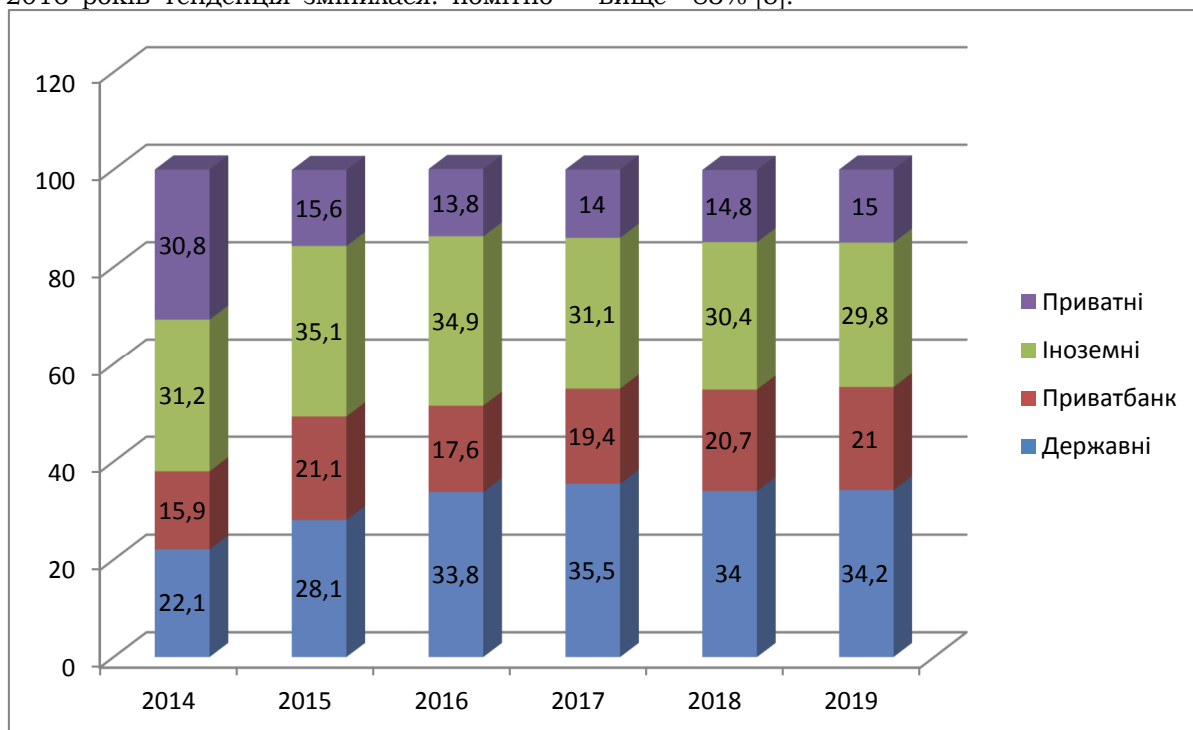

Рис. 2. Розподіл чистих активів за групами банків в період 2014-2019 років*

*Складено авторами за матеріалами: [6; 7]

Якщо комерційні банки вирішують цю проблему через реструктуризацію чи продаж

боргів, державні банки є більш інертними. Очевидно, цей факт спричинив великі

масштабні збитки для держави. Здебільшого, збитки від непостійні позики покриваються резервами, сформованими з державних інвестицій у капітал банку (фактично з витрат платників податків). Протягом 2008-2016 років «Ощадбанк» та «Укресімбанк» отримали 61,8 млрд грн як новий капітал і склали 41,3 млрд грн загальні чисті збитки [8]. Загалом, під час кризи 2008-2017 років держава витратила суму, еквівалентну 13,9% ВВП на підтримку банків (включаючи рятування «Приватбанку»).

15 квітня 2020 року Кабінет Міністрів України прийняв керівні принципи щодо державних банків щодо управління їхніми непогашеними позиками. Крім усього іншого, в Керівництві встановлено довгоочікуваний порядок дисконтованого продажу державних банків з урахуванням дисконтних кредитів [9].

Мета Міністерства фінансів України - зменшення частки державних банків у загальних активах банківської системи з 55,2% до 24% до кінця 2022 року. Входження іноземних інвесторів до капіталу державних банків може також покращити діяльність банків та забезпечити значні додаткові надходження до бюджету (від 15 до 40 млрд грн), що може істотно вплинути на їх дохідну частину.

В період 2017-2019 років частка держави в загальних активах банківської системи коливалася в межах 54,7-55,2% (818,287 млрд грн у 2019 році). Доля приватних банків збільшилася до 15%. Доля іноземних банків продовжила скорочуватися, та у 2019 році складала 29,8%, що є найнижчим показником за весь досліджуваний період.

Таблиця 1

Загальна кількість активів окремих категорій банків в період 2014-2019 (в млрд грн)

Категорії банків	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Державні банки:	268,559*	342,000*	630,306	728,574	739,774	818,287
ПриватБанк	229,036	274,934	205,359	254,870	278,120	309,659
Ощадбанк	124,314	159,096	210,639	233,873	217,786	249,145
Укресімбанк	123,530	141,349	160,402	170,618	161,643	140,346
Укргазбанк	20,715	41,555	53,906	69,213	82,225	119,137
Банки з іноземним капіталом:	132,927	160,662	166,480	192,502	219,163	252,720
Райффайзен Банк Аваль	47,352	53,573	57,365	67,017	73,801	82,786
Альфа-Банк	35,524	42,517	38,954	49,473	60,744	71,909
УкрСиббанк	26,401	43,418	45,329	46,180	52,043	53,196
ОТП Банк	23,650	21,154	24,832	29,832	32,575	44,829
Приватні банки:	41,819	43,003	53,826	61,471	68,869	74,474
ПУМБ	38,858	39,189	45,696	47,628	51,160	56,304
Таскомбанк	2,961	3,814	8,130	13,843	17,709	18,170

Примітка: *За винятком Приватбанку, який був націоналізований у 2016 році

Складено авторами з матеріалами: [14-23]

Згідно з табл. 1, найбільшою кількістю активів серед усіх державних банків володіє «ПриватБанк», причому після націоналізації банку (починаючи з 2016 року) загальна кількість активів зростає (з 205,359 млрд грн у 2016 році до 309,659 млрд грн у 2019). Наступним банком за об'ємом чистих активів йде «Ощадбанк». Активи цього банку стабільно зростали в період 2014-2017 років, проте у 2018 році спостерігалася зменшення активів на 16,087 млрд грн. У 2019 році загальна кількість активів складала 249,145 млрд грн.

Активи «Укресімбанку» зростали в період 2014-2017 років, проте починаючи з 2018 року

спостерігається їх зменшення. Станом на 2019 рік загальна кількість активів складала 140,346 млрд грн. Щодо «Укргазбанку», його активи зростають за весь досліджуваний період. Так, у 2014 році кількість активів цього банку складала 20,715 млрд грн, а у 2019 – 119,137 млрд грн.

Найбільшою кількістю активів серед іноземних банків володіють «Райффайзен Банк Аваль», «Альфа-Банк», «УкрСиббанк» та «ОТП Банк» (сумарно 252,72 млрд грн у 2019 році). Активи банку «Райффайзен Банк Аваль» зростають на протязі всього досліджуваного періоду і в 2019 році склали 82,786 млрд грн.

Активи «Альфа-Банку» зростають починаючи з 2016 року, та станом на 2019 рік вони склали 71,909 млрд грн. Активи «УкрСиббанку» збільшилися майже в 2 рази (порівнюючи з 2014 роком), та склали 56,304 млрд грн у 2019 році. Активи «ОТП Банку» зростають з 2015 року і в 2019 році склали 44,829 млрд грн.

Серед приватних банків найбільшими були банк «ПУМБ» та банк «Таскомбанк», сумарні активи яких склали 74,474 млрд грн у 2019 році. Активи обох банків зростають на протязі всього досліджуваного періоду та станом на 2019 рік склали 56,304 млрд грн («ПУМБ») і 18,17 млрд грн («Таскомбанк»).

Важливим показником ефективності банків є чиста процентна маржа (NIM). Чиста процентна маржа (NIM) - це показник порівняння чистого процентного доходу, який

фінансова фірма отримує з кредитних продуктів, таких як позики та іпотечні кредити, з виїзними відсотками, які вона виплачує власникам ощадних рахунків та депозитних сертифікатів [10]. Позитивна чиста процентна маржа говорить про те, що підприємство працює з прибутком, тоді як негативний показник передбачає інвестиційну неефективність. В останньому сценарії фірма може вживати коригуючих заходів, застосовуючи кошти до непогашеної заборгованості або перекладаючи ці активи на більш вигідні інвестиції. Цей показник допомагає потенційним інвесторам визначити, інвестувати чи ні в ту чи іншу фірму, що надає фінансові послуги, забезпечуючи видимість прибутковості їхніх процентних доходів порівняно з витратами на відсотки.

Таблиця 2

Чиста процентна маржа окремих категорій банків за період 2014-2019 років

Категорії банків	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Державні банки:	4,47*	3,03*	2,22	2,97	3,67	3,5
ПриватБанк	3,76	0,83	0,91	2,86	6,67	7,37
Ощадбанк	5,23	4,72	3,80	2,89	2,68	2,64
Укресімбанк	2,56	1,88	2,22	1,74	1,16	1,19
Укргазбанк	5,63	2,48	1,94	4,38	4,17	2,80
Банки з іноземним капіталом:	7,89	7,18	8,04	8,64	10,25	9,57
Райффайзен Банк Аваль	9,36	9,16	10,83	11,24	11,83	10,53
Альфа-Банк	5,43	3,25	4,49	6,72	7,50	6,76
УкрСиббанк	5,81	7,22	7,64	8,52	11,18	10,60
ОТП Банк	10,96	9,07	9,18	8,09	10,48	10,38
Приватні банки:	6,55	5,97	5,78	7,65	8,12	9,08
ПУМБ	7,30	6,53	6,10	7,70	8,91	10,34
Таскомбанк	5,80	5,41	5,45	7,59	7,32	7,82

Примітка: *За винятком Приватбанку, який був націоналізований у 2016 році
Складено авторами за матеріалами: [14-23]

Згідно з табл. 2, найбільший показник чистої процентної маржі серед державних банків продемонстрував «ПриватБанк» - 7,37% у 2019 році (слід відзначити, що показник зростає в період 2016-2019 років). Наступним іде «Укргазбанк», чиста процентна маржа якого склала 2,8% у 2019 році (спостерігається зменшення показника на протязі всього досліджуваного періоду. «Ощадбанк» у 2019 році продемонстрував процентну маржу розміром в 2,64%. Показник Укресімбанку був найнижчим серед усіх державних банків і склав 1,19%. Серед іноземних банків найбільшу чисту процентну маржу у 2019 році продемонстрували банки «УкрСиббанк» (10,6%), «Райффайзен Банк Аваль» (10,53%), та OTP Банк (10,38%). Показник «Альфа-Банку» був

найнижчим серед іноземних банків та склав 6,76%. Серед приватних банків найбільше чисту процентну маржу продемонстрував банк «ПУМБ» - 10,34%. Показник чистої процентної маржі банку «Таскомбанк» склав 7,82%.

Проаналізувавши рис. 3, можна зробити висновок, що найкращі показники чистої процентної маржі продемонстрували іноземні банки (найбільші показники за весь досліджуваний період). У 2019 році чиста процентна маржа іноземних банків склала 9,57%. Приватні банки також продемонстрували гарні показники, та їх процентна маржа станом на 2019 рік склала 9,08%, що майже близько до показників іноземних банків. Чиста процентна маржа державних банків була найгіршою серед усіх категорій, та станом на 2019 рік склала 3,5%.

Наступним показником ефективності банків є середня рентабельність власного капіталу (ROAE). Розрахована як відношення прибутку за фінансовий рік до середньої вартості

балансового капіталу, ROAE надає інформацію про норму прибутковості використовуваного власного капіталу [11].

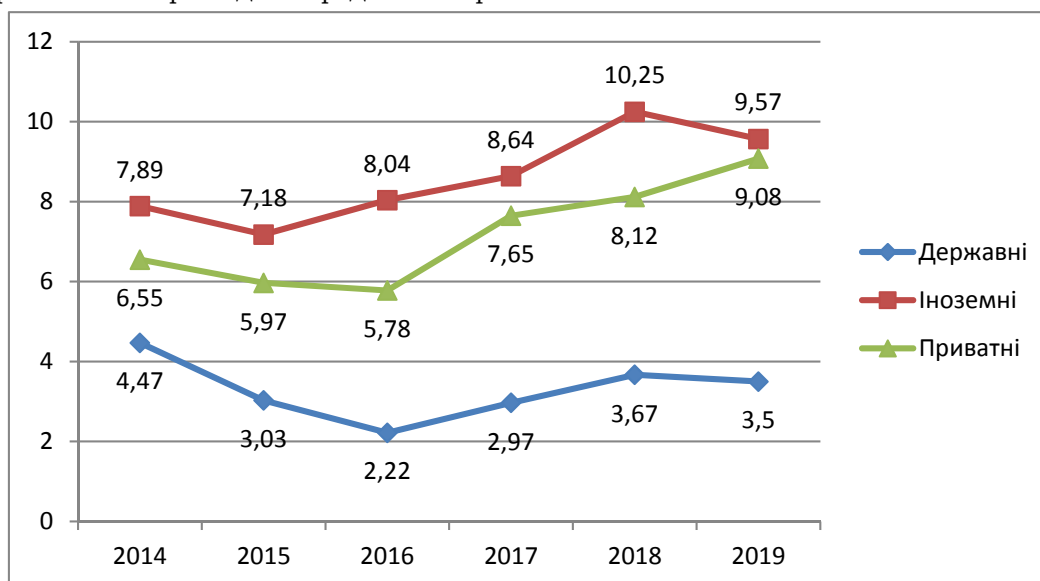

Рис. 3. Чиста процентна маржа окремих категорій банків за період 2014-2019 років*

*Складено авторами за матеріалами: [14-23]

Таблиця 3

Середня рентабельність власного капіталу окремих категорій банків в період 2014-2019

Категорії банків	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Державні банки:	-77,52*	-82,75*	-319,84	-44,19	17,67	24,08
ПриватБанк	1,02	1,00	-1246,96	-198,52	49,21	75,80
Ощадбанк	-52,11	-92,28	4,05	2,38	0,81	1,34
Укрексімбанк	-77,08	-165,15	-42,48	7,89	7,15	0,76
Укргазбанк	-103,38	9,18	6,03	11,50	13,51	18,40
Банки з іноземним капіталом:	-72,69	-80,45	-18,66	35,40	41,28	35,42
Райффайзен Банк Аваль	-66,06	-39,96	51,84	53,56	46,47	34,97
Альфа-Банк	-70,14	-107,77	-134,99	16,51	29,23	28,41
УкрСиббанк	-22,11	1,28	-36,84	38,55	44,99	38,38
ОТП Банк	-132,45	-175,35	45,35	32,98	44,43	39,90
Приватні банки:	0,10	-18,55	4,27	17,73	30,96	24,53
ПУМБ	-2,45	-37,38	7,33	16,17	35,60	30,00
Таскомбанк	2,64	0,29	1,20	19,29	26,32	19,05

Примітка: Прибуток або збиток за фінансовий рік після оподаткування у % від власного капіталу.

*За винятком Приватбанку, який був націоналізований у 2016 році

Складено авторами за матеріалами: [14-23]

Згідно з табл. 3, найбільшу рентабельність власного капіталу серед державних банків за 2018 та 2019 роки продемонстрував «ПриватБанк» (49,21% та 75,8% відповідно). Також гарну рентабельність продемонстрував «Укргазбанк», середня рентабельність капіталу

якого складала 13,51% у 2018 році, та 18,4% у 2019 році. Нижчу рентабельність продемонстрували «Ощадбанк» (0,81% у 2018 та 1,34% у 2019) та Укрексімбанк (7,15% у 2018 та 0,76% у 2019).

Найбільшу рентабельність власного капіталу серед іноземних банків за 2018 та 2019 роки

продемонстрували «ОТП Банк» (44,43% та 39,9%), «УкрСиббанк» (44,99% та 38,38%) та «Райффайзен Банк Аваль» (46,47% та 34,97%). Рентабельність «Альфа-Банку» була найгіршою (29,23% та 28,41%).

Серед приватних банків найбільшу рентабельність власного капіталу продемонстрував банк «ПУМБ» (30%). Рентабельність власного капіталу банку «Таскомбанк» складала 19,05%.

Згідно з рис. 4, найкращий середній показник рентабельності за останні 3 роки знов показали іноземні банки. Станом на 2019 рік їх показник склав 35,42%. Рентабельність власного капіталу державних банків складала 24,53%, а приватних – 24,08%. Слід відзначити, що державні банки змогли значно покращити свої результати в порівнянні з 2016 роком (зокрема це стосується «Приватбанку»).

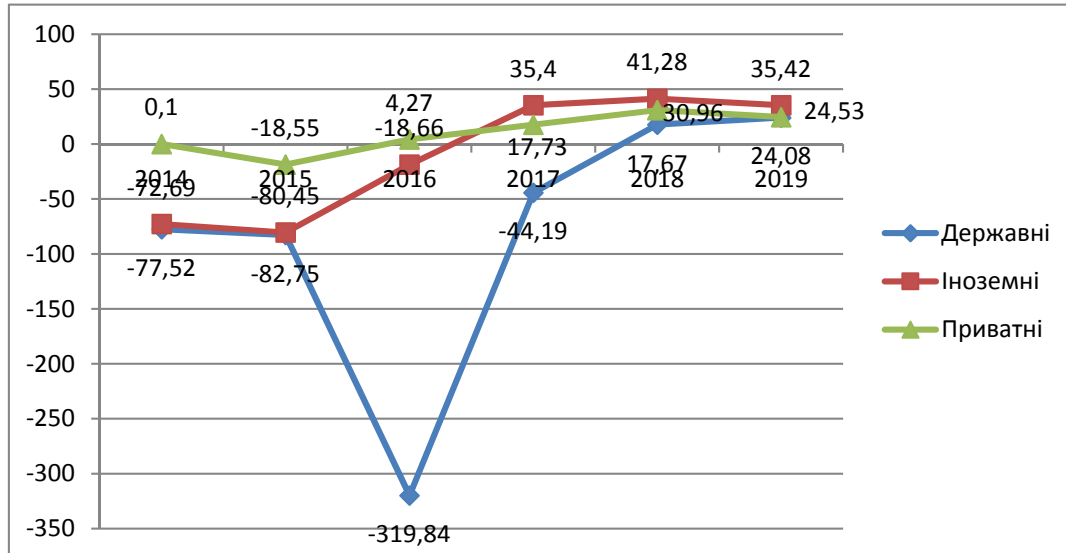

Рис. 4. Середня рентабельність власного капіталу окремих категорій банків в період 2014-2019*
*Складено авторами за матеріалами: [14-23]

Наступним показником ефективності є середня рентабельність активів (ROAA). Вона дорівнює чистому прибутку, поділеному на загальний середній обсяг активів. Загальна сума середніх активів дорівнює середній величині загальних активів на початок періоду плюс

загальні активи на кінець періоду. Результат співвідношення 5% або вище, як правило, вважається хорошим [12]. Нижча рентабельність інвестицій відображає більш високу інтенсивність активів банків (банк потребує більших грошей для отримання прибутку).

Таблиця 4

Середня рентабельність активів окремих категорій банків в період 2014-2019

Категорії банків	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Державні банки:	-11,62*	-6,15*	-18,34	-2,18	1,60	3,15
Приватбанк	0,12	0,11	-73,56	-10,43	4,82	11,17
Ощадбанк	-8,86	-8,66	0,25	0,25	0,07	0,11
Укрексімбанк	-10,38	-10,62	-0,65	0,46	0,48	0,04
Укргазбанк	-15,62	0,84	0,61	1,02	1,02	1,28
Банки з іноземним капіталом:	-9,02	-5,57	-0,38	4,41	5,45	5,06
Райффайзен Банк Аваль	-8,99	-3,63	6,70	8,55	7,44	5,51
Альфа-Банк	-6,80	-6,86	-10,05	1,35	2,38	2,90
УкрСиббанк	-4,07	0,07	-2,33	3,98	5,68	4,97
ОТП Банк	-16,22	-11,85	4,15	3,74	6,31	6,87
Приватні банки:	-0,04	-2,36	0,41	1,51	3,4	3,44
ПУМБ	-0,39	-4,75	0,72	1,63	4,25	4,45
Таскомбанк	0,32	0,03	0,10	1,39	2,55	2,43

Примітка: Прибуток або збиток за фінансовий рік після оподаткування у % від загальних активів.
*За винятком Приватбанку, який був націоналізований у 2016 році
Складено авторами за матеріалами: [14-23]

Згідно з табл. 4, найбільшу середню рентабельність активів державних банків у 2019 році продемонстрував «ПриватБанк» (11,17%), причому цей показник суттєво зростає з 2016 року. Нижчу рентабельність активів продемонстрували «Укргазбанк» (1,28%), «Ощадбанк» (0,11%) та «Укрексімбанк» (0,04%). Показники цих банків також виросли у порівнянні з 2014-2015 роками.

Серед іноземних банків найбільшу середню рентабельність активів продемонстрував «ОТП Банк» - 6,87% у 2019 році (спостерігається зростання з 2017 року). Рентабельність «Райффайзен Банк Аваль» склала 5,51%, що, навпаки, нижче, ніж у попередні 3 роки. «УкрСиббанк» продемонстрував 4,97% рентабельності активів. Рентабельність «Альфа-Банку» зростає в період 2017-2019, та у 2019 році склала 2,9%, що є найкращим показником банку за період 2014-2019 років.

Серед приватних банків найбільшу рентабельність активів продемонстрував «ПУМБ» (4,45% у 2019 році). Рентабельність цього банку зростає з 2016 року. Рентабельність активів банку «Таскомбанк» склала 2,43%.

Згідно з рис. 5, можна зробити висновки, що найбільш рентабельними банками в період 2014-2016 років були приватні банки, проте з 2017 року іноземні банки є найбільш рентабельними серед усіх категорій. Середня рентабельність активів іноземних банків станом на 2019 рік склала 5,06%, тоді як рентабельність

приватних банків – 3,44%. Рентабельність державних банків покращилася у порівнянні з 2016 роком і у 2019 році склала 3,15%.

Ще одним важливим показником ефективності банків є співвідношення витрат і доходів (cost-to-income ratio). Воно аналогічно нормі прибутку від операційної діяльності і дорівнює операційній вартості, поділеній на операційний дохід [13]. Це співвідношення являє собою ефективність банків у мінімізації витрат при одночасному збільшенні прибутку. Чим нижче це коефіцієнт, тим ефективніше працює банк.

Аналізуючи цей показник (табл. 5), слід відзначити, що в період 2016-2017 років «ПриватБанк» був найгіршим державним банком за ефективністю ведення бізнесу (у 2016 році цей показник був навіть негативним, тому що банк продемонстрував операційний збиток). Проте в період 2018-2019 банк продемонстрував найкраще співвідношення витрат і доходів серед усіх державних банків. Також гарне співвідношення витрат і доходів продемонстрував «Укргазбанк» (59,79% у 2019 році). Гірший показник продемонстрував «Укрексімбанк» (79,79% у 2019 році, що гірше, ніж у попередні 3 роки). Найгірше співвідношення було зафіксовано у «Ощадбанку», показник якого склав 99,31% у 2019 році. Це пов'язано зі значним зменшенням чистого процентного і непроцентного доходу банку, а також зростанням операційних витрат.

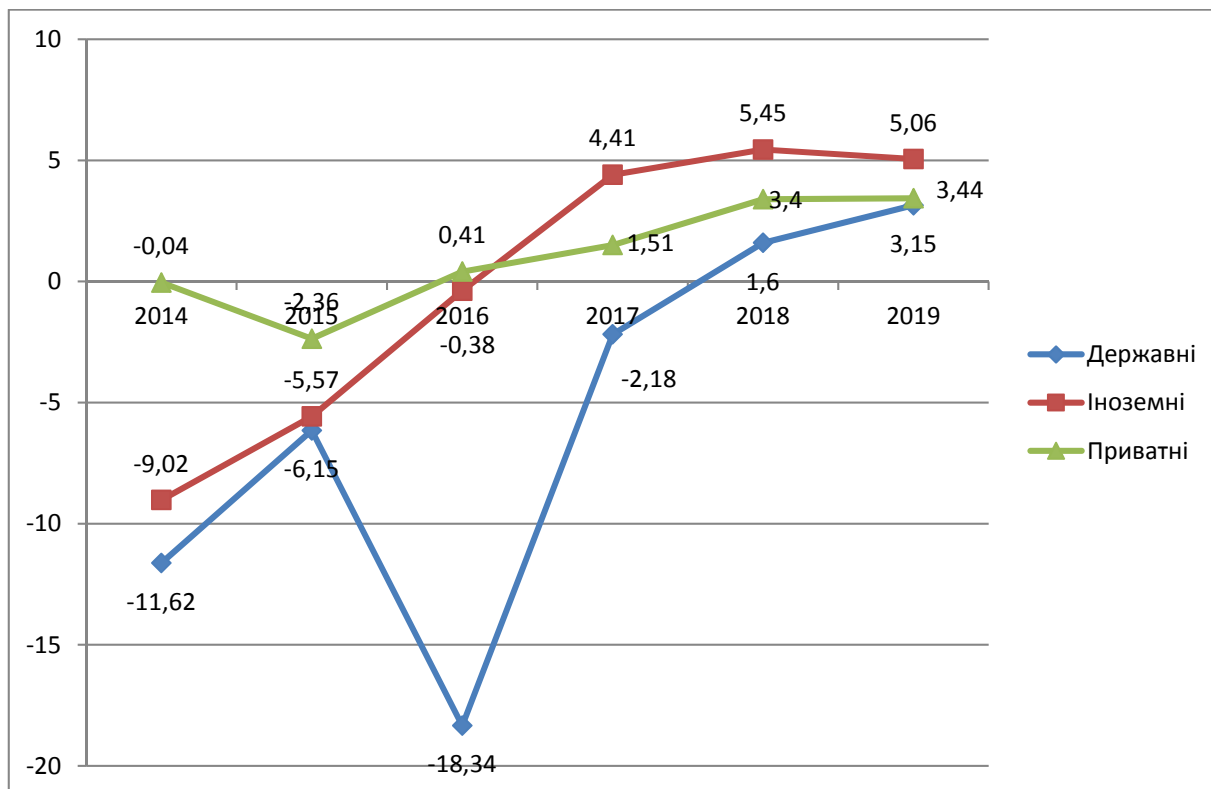

Рис. 5. Середня рентабельність активів окремих категорій банків в період 2014-2019*

*Складено авторами за матеріалами: [14-23]

Ефективність ведення бізнесу окремих категорій банків за період 2014-2019

Категорії банків	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Державні банки:	99,14*	-4,47*	32,39	93,81	73,41	67,54
ПриватБанк	68,28	57,72	-88,33	184,84	42,57	31,28
Ощадбанк	111,97	55,13	60,35	74,11	114,65	99,31
Укрексімбанк	139,96	-110,63	28,97	52,39	70,61	79,79
Укргазбанк	45,50	42,10	128,56	63,90	65,82	59,79
Банки з іноземним капіталом:	65,63	98,14	48,66	48,67	44,35	50,01
Райффайзен Банк Аваль	51,16	49,44	46,01	43,16	40,26	46,85
Альфа-Банк	47,77	101,32	59,39	51,92	48,34	61,49
УкрСиббанк	77,50	44,52	43,84	52,75	47,90	52,91
ОТП Банк	86,08	197,28	45,41	46,86	40,91	38,78
Приватні банки:	47,5	53,83	67,24	56,09	63,45	64,16
ПУМБ	37,90	44,30	55,27	61,13	59,18	58,53
Таскомбанк	57,09	63,36	79,2	51,05	67,72	69,79

Примітка: *За винятком Приватбанку, який був націоналізований у 2016 році
Складено авторами за матеріалами: [14-23]

Серед іноземних банків найкраще співвідношення витрат і доходів у 2019 році показали банки «ОТП Банк» (38,78%) та «Райффайзен Банк Аваль» (46,85%). Також гарний показник продемонстрував УкрСиббанк (52,91%). Трохи гірший показник спостерігається у Альфа-Банку (61,49%).

Серед приватних банків найкращим залишився банк «ПУМБ» (58,53%).

Проаналізувавши рис. 6, можна зробити висновок, що найкраще співвідношення витрат і доходів за останні 3 роки продемонстрували іноземні банки (50,01% у 2019 році). Показник приватних банків погіршується в період 2017-2019 років (через «Таскомбанк») і в 2019 році склав 64,16%. Співвідношення витрат і доходів державних банків в період 2017-2019 помітно покращується, та в 2019 році воно склало 67,54%.

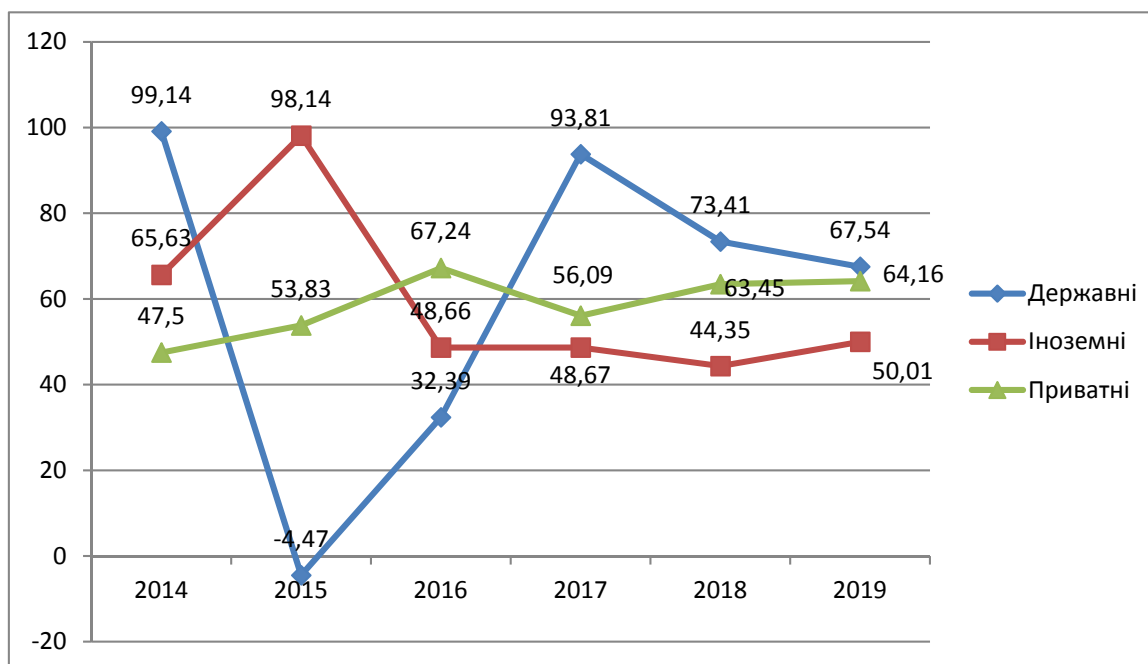

Рис. 6. Ефективність ведення бізнесу окремих категорій банків за період 2014-2019*
*Складено авторами за матеріалами: [14-23]

Висновки. Систематизуючи отримані результати, можна зробити наступні висновки:

Найбільшу долю чистих активів у банківській системі України займають державні банки (55,2% у 2019 році). Доля приватних банків збільшилася до 15%. Доля іноземних

банків продовжила скорочуватися, та у 2019 році склала 29,8%, що є найнижчим показником за весь досліджуваний період.

Найкращі показники чистої процентної маржі продемонстрували іноземні банки (найбільші показники за весь досліджуваний

період). У 2019 році чиста процентна маржа іноземних банків склала 9,57%. Приватні банки також продемонстрували гарні показники, та їх процентна маржа станом на 2019 рік склала 9,08%, що майже близько до показників іноземних банків. Чиста процентна маржа державних банків була найгіршою серед усіх категорій, та станом на 2019 рік склала 3,5%.

Найкращий середній показник рентабельності власного капіталу за останні 3 роки показали іноземні банки. Станом на 2019 рік їх показник склав 35,42%. Рентабельність власного капіталу державних банків склала 24,53%, а приватних – 24,08%. Слід відзначити, що державні банки змогли значно покращити свої результати в порівнянні з 2016 роком (зокрема це стосується «ПриватБанку»).

Найкращу рентабельність активів в період 2017-2019 років також продемонстрували іноземні банки. Середня рентабельність активів іноземних банків станом на 2019 рік склала 5,06%, тоді як рентабельність

приватних банків – 3,44%. Рентабельність державних банків покращилася у порівнянні з 2016 роком і у 2019 році склала 3,15%.

Найкраще співвідношення витрат і доходів за останні 3 роки продемонстрували іноземні банки (50,01% у 2019 році). Показник приватних банків погіршується в період 2017-2019 років (через «Таскомбанк») і в 2019 році склав 64,16%. Співвідношення витрат і доходів державних банків в період 2017-2019 помітно покращується, та в 2019 році воно склало 67,54%.

Щоб підвищити свою ефективність державні банки повинні позбутися від неробочих кредитів (наразі понад 63% їх кредитного портфеля визнається неефективними (403 млрд грн)). Також запрошення іноземних інвесторів до капіталу державних банків може покращити діяльність банків та забезпечити значні додаткові надходження до бюджету (від 15 до 40 млрд грн), що може істотно вплинути на їх дохідну частину.

ANALYSIS OF THE EFFICIENCY OF STATE, PRIVATE AND FOREIGN BANKS OF UKRAINE

Tatyana Rodionova, PhD (Economics), Associate Professor, Odessa I. I. Mechnikov National University, 2, Dvoryanskaya str., Odessa, Ukraine, 65081, e-mail: t.rodionova@onu.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6752-5958>, Scopus Author ID: 57207941284

Artem Piatkov, Student, Odessa I. I. Mechnikov National University, 2, Dvoryanskaya str., Odessa, Ukraine, 65081, email: pyatkov.artiom@stud.onu.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1669-2131>

In the early 1990s, private capital began to play a significant role in Ukraine's banking system, while the public sector was represented by only two banks: Oschadbank and Ukreximbank. However, after the financial crisis of 2008-2009, the number of state-owned banks increased. As of the end of 2019, there were 75 banks in Ukraine (4 of them - state and 35 - with foreign capital). The subject of the study is the financial performance of public, private and foreign banks in Ukraine. The purpose of this article is to analyze and compare the efficiency of public, private and foreign banks in Ukraine for the period 2014-2019. To achieve the goal of the study, a quantitative approach to the study is used, using analysis of financial ratios such as net interest margin (NIM), average return on equity (ROAE), average return on assets (ROAA) and cost-to-income ratio (CIR). 4 state, 4 largest foreign and 2 private banks (by number of assets) were selected for the study. The study showed that the largest share of net assets in the banking system of Ukraine is occupied by state-owned banks, while the share of foreign banks continued to decline, and the share of private banks was the smallest in the banking system. However, the best indicators of net interest margin (NIM), average return on equity (ROAE), average return on assets (ROAA) and cost-to-income ratio (CIR) in the last 3 years were demonstrated by foreign banks. It should be noted that state-owned banks were able to significantly improve their results compared to 2016 (in particular, this applies to PrivatBank). To increase their efficiency, state-owned banks must get rid of non-performing loans (currently more than 63% of their loan portfolio is considered inefficient (UAH 403 billion)). Also, inviting foreign investors to the capital of state-owned banks can improve the performance of banks and provide significant additional revenues to the budget (from 15 to 40 billion UAH), which can significantly affect their revenue side.

Key words: efficiency of the banking system, net interest margin, return on equity, return on assets, cost-to-income ratio.

АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ, ЧАСТНЫХ И ИНОСТРАННЫХ БАНКОВ УКРАИНЫ

Родионова Татьяна Андреевна, канд. экон. наук, доцент, Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова, ул. Дворянская, 2, Одесса, Украина, 65081, e-mail: t.rodionova@onu.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6752-5958>, Scopus Author ID: 57207941284

Пятков Артём Максимович, студент, Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова, ул. Дворянская, 2, Одесса, Украина, 65081, email: pyatkov.artiom@stud.onu.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1669-2131>

В начале 90-х годов существенную роль в банковской системе Украины начинала играть частный капитал, тогда как государственный сектор был представлен лишь 2 банками: «Ощадбанком» и

«Укрэксимбанком». Однако после финансового кризиса 2008-2009 годов количество государственных банков возросло. По состоянию на конец 2019 года в Украине насчитывалось 75 банков (из них 4 - государственных и 35 - с иностранным капиталом). Предметом исследования являются финансовые показатели деятельности государственных, частных и иностранных банков Украины. Цель этой статьи заключается в анализе и сравнении эффективности государственных, частных и иностранных банков Украины за период 2014-2019 годов. Для достижения цели исследования используются количественный подход к исследованию, используя анализ финансовых коэффициентов, таких как чистая процентная маржа (NIM), средняя рентабельность собственного капитала (ROAE), средняя рентабельность активов (ROAA) и соотношение расходов и доходов (CIR). Для проведения исследования были выбраны 4 государственных, 4 крупнейших иностранных и 2 частных банка (по количеству активов). Исследование показало, что наибольшую долю чистых активов в банковской системе Украины занимают государственные банки, тогда как доля иностранных банков продолжала сокращаться, а доля частных банков была наименьшей в банковской системе. Однако лучшие показатели чистой процентной маржи (NIM), средней рентабельности собственного капитала (ROAE), средней рентабельности активов (ROAA) и соотношения расходов и доходов (CIR) за последние 3 года продемонстрировали иностранные банки. Следует отметить, что государственные банки смогли значительно улучшить свои результаты по сравнению с 2016 годом (в частности это касается «ПриватБанка»). Чтобы повысить свою эффективность государственные банки должны избавиться от нерабочих кредитов (сейчас более 63% их кредитного портфеля признается неэффективными (403 млрд. грн.)). Также приглашение иностранных инвесторов в капитал государственных банков может улучшить деятельность банков и обеспечить значительные дополнительные поступления в бюджет (от 15 до 40 млрд. грн.), что может существенно повлиять на их доходную часть.

Ключевые слова: эффективность банковской системы, чистая процентная маржа, рентабельность собственного капитала, рентабельность активов, соотношение затрат и дохода.

Література

1. G. Nabi and etc. Do Private Commercial Banks Outperform State-owned Commercial Banks? Empirical Evidence from Bangladesh, *Journal of Applied Finance & Banking* 2019. vol. 9. no. 5. p. 167-186. URL: http://www.scienpress.com/Upload/JAFB%2fVol%209_5_9.pdf.
2. W. Tekatel, B. Nurebo. Comparing Financial Performance Of State Owned Commercial Bank With Privately Owned Commercial Banks In Ethiopia, *European Journal of Business Science and Technology*, 2019. 5 (2): 200-217. ISSN 2694-7161, DOI: <http://dx.doi.org/10.11118/ejobsat.v5i2.174>.
3. V. Protsenko, A. Ivantsova. From Oschadbank To PrivatBank: How Ukraine Got Its State-Owned Banks And Why Wants To Sell Them. 2019. URL: <https://voxukraine.org/en/from-oschadbank-to-privatbank-how-ukraine-got-its-state-owned-banks-and-why-wants-to-sell-them/>.
4. Minfin. Number of banks in Ukraine. 2020. URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/count/>.
5. Y. Tustanovskyi and etc. The Corporate Governance Reforms Of The State-Owned Banks Of Ukraine. 2020. URL: <http://we.clmconsulting.pl/index.php/we/article/view/463>.
6. NBU. Annual Report 2018. URL: https://bank.gov.ua/files/annual_report_en_2018.pdf.
7. NBU. Annual Report 2019. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2019_final-eng.pdf?v=4.
8. S. Kahkonen. Competitive and Well-Governed State Banks that Serve Everyone – A Prerequisite for Stronger Growth in Ukraine. 2017. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/opinion/2017/12/14/ukraine-state-banks>.
9. NBA. Ukraine unblocks NPL sales by state banks. 2020. URL: <https://eba.com.ua/en/uryad-zaprovadyv-protseduru-prodazhu-nepratsyuyuchykh-kredytiv-derzhavnymy-bankamy/>.
10. A. Bloomenthal. Net Interest Margin. 2020. URL: <https://www.investopedia.com/terms/n/netinterestmargin.asp>.
11. W. Kenton. Return On Average Equity (ROAE). 2019. URL: <https://www.investopedia.com/terms/r/roae.asp>.
12. W. Kenton. Return on Average Assets – ROAA Definition. 2019. URL: <https://www.investopedia.com/terms/r/roaa.asp>.
13. J. Thompson. How to Calculate a Cost-to-Income Ratio. 2018. URL: <https://bizfluent.com/how-6398870-calculate-cost-to-income-ratio.html>.
14. Privatbank. Financial statements. 2020. URL: <https://en.privatbank.ua/about/financial-statements>.
15. Oschadbank. Financial Reporting. 2020. URL: <https://www.oschadbank.ua/ua/about/financial-reporting>.
16. Ukreximbank. IFRS Financials. 2020. URL: <https://www.eximb.com/eng/menu/financials/financial-statements/ifrs-financials.html>.
17. Ukrgasbank. Annual Financial Statements. 2020. URL: https://www.ukrgasbank.com/en/about/fin_results/rishfin/auditors_report/.
18. Raiffeisen Bank Aval. Financial Statements. 2020. URL: <https://www.aval.ua/>.
19. Alfa-Bank Ukraine. Financial Statements. 2020. URL: <https://alfabank.ua/ru/investor-relations>.

20. UkrSibbank. Financial Statements. 2020. URL: <https://my.ukrsibbank.com/ua/about-bank/financial-reports/>.
21. OTP Bank. Reports and Publications. URL: <https://en.otpbank.com.ua/about/informations/annual-reports/>.
22. PUMB. Annual reports. 2020. URL: https://about.pumb.ua/en/finance/annual_reports.
23. Tascombank. Annual Reporting and Audit. 2019. URL: <https://old.tascombank.ua/content/view/92/97/lang,ukrainian/>.

References

1. G. Nabi and etc. (2019). Do Private Commercial Banks Outperform State-owned Commercial Banks? Empirical Evidence from Bangladesh, *Journal of Applied Finance & Banking*, vol. 9, no. 5, 2019, p. 167-186. Available at: http://www.sciencpress.com/Upload/JAFB%2fVol%209_5_9.pdf.
2. W. Tekatel, B. Nurebo (2019). Comparing Financial Performance Of State Owned Commercial Bank With Privately Owned Commercial Banks In Ethiopia, *European Journal of Business Science and Technology*, 5 (2): 200-217. ISSN 2694-7161, DOI: <http://dx.doi.org/10.11118/ejobsat.v5i2.174>.
3. V. Protsenko, A. Ivantsova (2019). From Oschadbank To PrivatBank: How Ukraine Got Its State-Owned Banks And Why Wants To Sell Them. Available at: <https://voxukraine.org/en/from-oschadbank-to-privatbank-how-ukraine-got-its-state-owned-banks-and-why-wants-to-sell-them/>.
4. Minfin (2020). Number of banks in Ukraine. Available at: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/count/>.
5. Y. Tustanovskiy and etc. (2019). The Corporate Governance Reforms Of The State-Owned Banks Of Ukraine. Available at: <http://we.clmconsulting.pl/index.php/we/article/view/463>.
6. NBU (2019). Annual Report 2018. Available at: https://bank.gov.ua/files/annual_report_en_2018.pdf.
7. NBU (2020). Annual Report 2019. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2019_final-eng.pdf?v=4.
8. S. Kahkonen. (2017). Competitive and Well-Governed State Banks that Serve Everyone – A Prerequisite for Stronger Growth in Ukraine. Available at: <https://www.worldbank.org/en/news/opinion/2017/12/14/ukraine-state-banks>.
9. NBA (2020). Ukraine unblocks NPL sales by state banks. Available at: <https://eba.com.ua/en/uryad-zaprovadyv-protseduru-prodazhu-nepratsyuyuchykh-kredytiv-derzhavnymy-bankamy/>.
10. A. Bloomenthal (2020). Net Interest Margin. Available at: <https://www.investopedia.com/terms/n/netinterestmargin.asp>.
11. W. Kenton (2019). Return On Average Equity (ROAE). Available at: <https://www.investopedia.com/terms/r/roae.asp>.
12. W. Kenton (2019). Return on Average Assets – ROAA Definition. Available at: <https://www.investopedia.com/terms/r/roaa.asp>.
13. J. Thompson (2018). How to Calculate a Cost-to-Income Ratio. Available at: <https://bizfluent.com/how-6398870-calculate-cost-to-income-ratio.html>.
14. Privatbank (2020). Financial statements. Available at: <https://en.privatbank.ua/about/financial-statements>.
15. Oschadbank (2020). Financial Reporting. Available at: <https://www.oschadbank.ua/ua/about/financial-reporting>.
16. Ukreximbank (2020). IFRS Financials. Available at: <https://www.eximb.com/eng/menu/financials/financial-statements/ifrs-financials.html>.
17. Ukgasbank (2020). Annual Financial Statements. Available at: https://www.ukrgasbank.com/en/about/fin_results/rishfin/auditors_report/.
18. Raiffeisen Bank Aval (2020). Financial Statements. Available at: <https://www.aval.ua/>.
19. Alfa-Bank Ukraine (2020). Financial Statements. Available at: <https://alfabank.ua/ru/investor-relations>.
20. UkrSibbank (2020). Financial Statements. Available at: <https://my.ukrsibbank.com/ua/about-bank/financial-reports/>.
21. OTP Bank (2020). Reports and Publications. Available at: <https://en.otpbank.com.ua/about/informations/annual-reports/>.
22. PUMB (2020). Annual reports. Available at: https://about.pumb.ua/en/finance/annual_reports.
23. Tascombank (2019). Annual Reporting and Audit. Available at: <https://old.tascombank.ua/content/view/92/97/lang,ukrainian/>.